

Lliçó magistral

RENOVAREM ELS ESTUDIS SOBRE *MIREIA* DE FREDERIC MISTRAL, EN LA VERSIÓ DE MARIA-ANTÒNIA SALVÀ?

I

Exordi

Voldria que les meves primeres paraules, en aquest acte festiu i alegre, expressin el meu sincer desig de compartir la festa i l'alegria que omplen la sala. Excuseu-me si en algun moment jo no ho aconseguixo. En tot cas, això serà en contra de la meua voluntat. Gràcies perquè ho comprendreu.

Com és natural i obligat, les persones que es troben en la situació que jo visc avui en aquesta amable Universitat de les Illes Balears, solen repartir el temps i el tema de llur intervenció en dues meitats de durada desigual: 1) mentre la primera, no per més breu menys expressiva, té el fi de saludar la institució i agrair-li que les hagi cridades a rebre una de les distincions més prestigioses que la Universitat pot concedir, 2) la segona meitat de la intervenció prevista gira entorn d'una qüestió d'interès professional de qui veurà culminat l'acte amb la investidura del preuat títol honorífic. Recalco aquests detalls perquè, com veureu, el candidat d'avui no seguirà amb justesa la manera establerta de la sessió, sinó que hi introduirà alguns canvis que espero que acceptareu. Atès que tot just ens trobem a l'inici del meu parlament, penso que aquest és el moment més apropiat per a explicar què canviaré en l'habitual pla de treball de la sessió i les raons que m'han obligat a procedir així.

1) D'antuvi, haig de confessar que, si sempre m'he mostrat partidari de distingir entre allò quiditatiu i allò circumstancial en la vida de les persones, i no he deixat mai d'acomplir-ho de manera efectiva, en canvi, ara, en preparar la meua participació a l'acte d'avui, simpàtic i atraient, no he estat capaç de separar ambdues característiques humanes. Quan, pel gener d'enguany, vaig tenir notícia formal que aquesta universitat havia proposat de nomenar-me doctor honoris causa, vaig correspondre-hi agraint ben de cor aquesta distinció, tot afegint, però, honestament, a qui m'ho comunicava, que jo estava endurant una aflicció personal que em corsecava i que em podia crear situacions compromeses, per raó de les dates d'actes públics previstos: la meua muller, sofrent d'anys ençà, era víctima d'una cruel malaltia que desafiava tots els calendaris i no en garantia cap. Potser no se'm faria fàcil de conjuminar dates per a dur endavant el simpàtic projecte i, sobretot, perquè jo pogués disposar de la tranquil·litat d'esperit indispensable que requereix el treball de recerca. Després, la Universitat de les Illes Balears ha tingut una paciència que molt li he agraiït. Tanmateix, el temps passa, i els seus comportaments sempre desconcerten. Ho dic així perquè, mentrestant, la meua muller, Maria Cardús, coneguda de bon nombre de persones que avui es troben aplegades aquí, moria el passat 20 de juliol. Us prego de fer-vos càrrec de la contradicció que m'aclapara: he vingut a una festa acadèmica que sobretot es fa per mi, i no m'és fàcil de superar el record d'una vida compartida amb qui ara no m'acompanya. De més a més, un agut trasbals m'ha impedit, durant mesos, de reprendre el meu projecte de discurs. Per raons d'edat? Per la visió personal del tema? No sabria dir-ho. Segurament, per tot una mica. I sempre que he volgut canviar de tema (salvant-ne una idea clau), m'ha costat qui-sap-lo d'escriure. Tanmateix, siguem pràctics: com he dit, haig de donar compte d'algunes observacions que es refereixen al temps (dins la part introductòria) i als continguts (dins la part professional) del meu text.

2) Passo, doncs, a presentar la introducció. D'entrada, ésser rebut amb els honors del cas per la Universitat de les Illes Balears tenia per a mi un relleu singular. Les meves gràcies per aital esdeveniment no podien ésser un compliment vacu, sinó, com veurem, quelcom sòlid, objectivament i personalment. Insinuo, dient això, que la primera part del meu discurs no es podia resoldre amb quatre paraules ben dites. Al contrari: aquesta primera part (la no professional) es diu «El meu deute amb Mallorca i amb els mallorquins». És el paràgraf 2 del present discurs. No us en sorprengueu, estimats amics. En la meua llarga vida d'home de lletres, he tingut molts contactes amb gent de les Illes, i l'acte d'avui m'havia de donar peu a parlar-ne a pleret, per més que no podré fer-ho com voldria, ni de bon tros.

3) Queda la part anomenem-la «professional» del meu discurs d'avui. Del primer moment ençà, em semblà que la decisió ja la tenia presa, sense ni tan sols haver de dedicar-hi un mínim, sempre aconsellable, de reflexió prèvia. És cert. La meua decisió feia mesos que existia i ho explicaré amb tota sinceritat: la meua muller i jo ens adonàrem, ja fa molts anys, que nosaltres dos, essent estudiants de batxillerat i encara sense conèixer-nos personalment, havíem descobert i llegit la versió catalana de *Mirèio* de Frederic Mistral, feta per Maria-Antònia Salvà, l'excelsa poetessa de Lluçmajor. Sorpresos i contents d'aquesta coincidència, *Mireia* ens havia tornat a seduir, de grans, i sovint en comentàvem i n'analitzàvem fragments d'interès. Anys després, vaig fer una trista constatació. Em costava d'admetre que hi ha moments en què la vida es torna molt dura (i la mort s'hi torna més encara que la mateixa vida). Després de seixanta anys de vida feliç i tranquil·la (no sense la mort d'un fill i altres contratemps greus), he hagut de veure com se'm complicaven les coses. Però no he estat capaç de vèncer aquestes coses. A mi, oportuns passatges de *Mireia* em serviren, de moment, per a frenar el procés d'inhabilitació mental de la meua esposa, que els recordava a mitges, fins que la tasca es convertí en impossible. Però tot plegat m'ha donat ales per no renunciar a una volada ensems màgica i somniadora i... no sempre inútil ni desencertada. Ho ratifico: el meu discurs d'avui serà sobre el *Glossari* de mots de la versió catalana de *Mirèio* de Maria-Antònia Salvà. M'ha semblat més honest de contar-vos-ho amb franquesa. Perdoneu-me, però no he sabut trobar cap altre tema. O hauríem hagut d'esperar tots plegats uns quants anys, que no sé si els viuré. Des del punt de vista professional, em valdré, a trossos, d'un dels dos assaigs sobre el tema que he dedicat a Joan Veny, de qui només diré que és «l'amic» i amb qui comparteixo les ganes i el plaer d'aprofundir estudis iniciats (1).

II

El meu deute amb Mallorca i amb els mallorquins (2)

No em costaria gaire d'estendre'm sobre la recerca a les Illes d'ençà de començos el segle XX, ni sobre la gestació d'allò que havia d'ésser-hi un dia la Universitat, ni, encara, els qualificats fruits que aquest món està oferint avui a la ciència internacional. Potser algun dia m'hi posaré. Ara, però, per educació i per discreció, em proposo tant de no limitar-me a un resum quasi vergonyós, per tal com ni cobriria allò que ja sap tothom (i aleshores, per què tornar-ho a dir jo, una vegada més?), com d'extralimitar-me amb un tractat del tot fora de lloc, que tothom jutjaria excessiu. En tindria prou de recordar tres o quatre aspectes menys coneguts, que suggerissin com aquí es treballava de valent, sense repetir gairebé vulgaritats. Així, res no diré, atès el cas, sobre el Congrés de la Llengua Catalana de 1906 (celebrat, d'altra banda, com és sabut, a Barcelona), ni del llunyà projecte, avui més que centenari, de l'*Obra de Ramon Llull* de Mateu Obrador i de Jeroni Rosselló, ni d'altres temes per l'estil. Tampoc no diré com un dia de 1942, jo vaig presentar-me, sense haver-ho sol·licitat, a can Moll, com un estudiant barceloní que volia conèixer Francesc de B. Moll personalment (i no en parlaré ara perquè fa poc que ja n'he parlat) (3). En canvi, si voleu per atzar, vaig viure de prop certes situacions en relació amb la futura Universitat de Palma, i n'escullo una. En una ocasió (i ara lamento de no poder datar-la), Jaume Vicens i Vives i jo (ambdós catedràtics de la Universitat de Barcelona que ens trobàvem, per alguna raó, a Palma) fórem invitats a un dinar amb uns quants prohoms de la cultura illenca (entre ells, Joan Pons Marqués i altres), per discutir sobre la desitjada Universitat Balear. Recordeu que en aquell temps les Illes formaven part del «Distrito Universitario de Cataluña y Baleares» (amb una sola universitat, no cal dir-ho: la de Barcelona). Recordo que, abans d'entrar al restaurant convingut, Francesc de B. Moll m'agafà a part i em previngué que ell no badaria boca. La creació de la Universitat mallorquina era un clam públic: tothom volia la Universitat, però ell, que ja ho comprenia, hi era reticent, perquè allò que, a parer seu, més convenia als joves illencs era sortir fora de Mallorca, estudiar a universitats foranes, treballar en biblioteques ben dotades, conèixer un món que els romandria foraster si no es movien de ses Illes i més si les Illes ja s'avançaven a regalar-los títols universitaris sense moure's de casa. És clar que tenia tota la raó, però ell no volia oposar-se al voler dels seus companys.

I, com ho havia anunciat, no prengué la paraula en tota la reunió. No cal dir que es tractava d'encaixar una qüestió delicada amb el temps, una qüestió que ningú com el temps podia resoldre. I que el temps resolgué (i ara jo no en perdré més, de temps, explicant-ho, perquè tots sabem com s'ha resolt). Fa poc, el nostre amic Joan Miralles, parlant amb tota naturalitat, em deia que ara ell agafava l'avió com abans agafava l'autobús o el tramvia. Però m'ha semblat oportú de recordar com patia Francesc de B. Moll en sentir-se obligat a lluitar contra un «progrés», quan ell era qui més es delia perquè tal progrés fos una realitat.

A propòsit de Moll i la Universitat, i perquè quedi ben clar l'afany d'aquell perquè els estudis universitaris arressin a les Illes, voldria fer una menció breu (breu, perquè entre els assistents en aquesta sala no hi deuen mancar persones que també en feren l'experiència), una menció breu, dic, dels Cursos anomenats correntment de la Porciúncula (perquè els fèiem als franciscans de s'Arenal). Ja existia la Universitat balear i, de mica en mica, se n'anaven ampliant facultats i ensenyaments i docents per especialitats. Ara bé, Francesc de B. Moll (en això fermament ajudat per la seva filla n'Aina) aconseguí d'organitzar uns excel·lents Cursos de Filologia Catalana que s'anticipaven a allò que tot just anava convertint-se en facultats estructurades en la nova universitat. Tanmateix, els nous cursos de què parlo no es trobarien mai amb els de la futura Universitat balear. Per les característiques següents: 1) eren uns cursos d'estiu, amb uns programes temàtics especialitzats; 2) ultra professors balears (en vacances), hi acudien sobretot docents de les universitats de Catalunya i del País Valencià (i eventualment, d'altres països); 3) com a cursos d'estiu, estaven oberts a qui s'interessés per la llengua i la cultura catalanes, i 4) el règim era de convivència de professors i estudiants a la mateixa Porciúncula (cosa que permetia de dedicar tardes i vespres a temes que es renovaven, lectures literàries, música, ballets populars, etc.) Era ben bé la idea dels Moll: «reunir a Mallorca trossos d'universitats i de grups d'universitaris catalans i catalanòfils que hi ha pel món» (començant amb els del domini lingüístic pròpiament dit). Aquest món es posà en marxa l'any 1978, i no sé de ningú que no en guardi un record agraït.

Per no allargar-me més, però amb el fi de palesar que l'esmentat programa concret de català no estava renyit amb temes i reunions de romanística general i d'alta categoria, plau-me de recordar que Mallorca tingué l'oportunitat de rebre el XVIè Congrès Internacional de Lingüística i Filologia Romàniques, que tingué lloc a l'abril de 1980. En el seu Comitè Organitzador, Francesc de B. Moll treballà a fons (viatges, visites, circulars i documentació de tota mena) perquè la llengua catalana hi fos tractada com qualsevol altra de les seves germanes, les altres llengües romàniques. Continuàvem així una política que, si ens havia permès, en ple franquisme, de celebrar a Barcelona el VIIè Congrès Internacional d'aquesta sèrie (el 1953), esperem que es clourà el 2010 a València, on, si tot va bé, tindrà lloc el XXVIè Congrès de l'especialitat. Voldria afegir que n'Aina Moll, del Comitè Organitzador del Congrès de 1980 de què ara parlo, aprofità una excursió perquè un grup de congressistes estrangers especialistes de Català, poguessin visitar el mític racó de Cala Murta, a la península de Formentor (on, també en ple franquisme, s'havien fet lectures de poesia mallorquina quan no haurien estat autoritzades en una sessió pública).

Ara sí, per acabar definitivament unes petites nocions d'allò que he anomenat el meu deute amb Mallorca i amb els mallorquins, vull dir que em sembla oportú de fer una referència a dos actes que són prou eloqüents només per allò que signifiquen: 1) En primer lloc, la interessada participació mallorquina al II Congrès Internacional de la Llengua Catalana, celebrat el 1986, amb motiu dels vuitanta anys del Primer Congrès de la Llengua de Mn. Alcover (de 1906), del qual a Palma correspongué l'àrea 3. «Lingüística social», i 2) la no menys notòria celebració del Col·loqui de l'AILLC (l'Associació Internacional de Llengua i Literatura Catalanes) de 1977, que tingué lloc a Palma, amb un gran èxit d'assistència i d'aportació científica.

III

Acotacions al glossari de *Mirèio* de Maria-Antònia Salvà

1. Un glossari de 39 mots. Comentari sobre els seus continguts. Ja he dit, a l'exordi del text present (§ 1, 3), que, a l'hora de decidir el tema central del present discurs acadèmic, jo havia optat per la versió catalana de *Mirèio* de Frederic Mistral duta a terme per Maria-Antònia Salvà. Vist a la distància d'uns deu anys que ens en separa, l'assaig que vaig dedicar a Joan Veny («Entorn dels mallorquinismes de *Mirèio* de Frederic Mistral, en la versió de Maria-Antònia Salvà», 1998, cf. nota 1) era, al mateix temps, estimulants i agosarats. Ho veurem a continuació (tot i que em limitaré a allò que ens afecta d'una manera més directa).

Com és habitual en obres literàries d'aquesta índole, totes les edicions catalanes de *Mireia* (a partir de la primera, de 1917) s'han clos sistemàticament amb un «Glossari d'alguns mots propis de la pagesia de Mallorca, escampats dins aquest llibre», que *de facto* hom atribuïa a la mateixa traductora. El seu text s'ha mantingut immodificat (llevat d'algunes correccions ortogràfiques o secundàries). No cal dir que un glossari així era $\frac{3}{4}$ i és $\frac{3}{4}$ la cosa més natural del món. D'altra banda, els mots «glossats» (o definits o aclarits) hi són trenta-nou, ben poca cosa tractant-se d'un poema que «respira mallorquí» i que consta de més de 6.000 versos.

En aquest punt, i sense voler allunyar-me del tema concret que m'ocupa i em preocupa, convindria puntualitzar algunes propietats de l'obra de Frederic Mistral (1859), de la seva traducció per Maria-Antònia Salvà (1917) i del moment delicat de la llengua literària catalana que s'estava afirmant gràcies al novell Institut d'Estudis Catalans (IEC) (1907). Amb *Mirèio*, Mistral havia estat consagrat com la figura cimera de la llengua provençal, la relació entre el Felibritge i la Renaixença es consolidà i es feren paleses les afinitats existents entre la cultura provençal i la cultura mallorquina (antropologia, paisatge, llengua, feines del camp). Etcètera. L'IEC, ultra la normativa de la llengua, havia de fomentar l'ús del «català literari» i feia plans per a traduir grans clàssics. Ateses les circumstàncies concretes del moment, hom escollí *Mirèio* de Mistral, que, en la versió de Salvà, podia ésser una mostra emblemàtica del dit propòsit. En seria $\frac{3}{4}$ i en fou $\frac{3}{4}$ la primera. En efecte: per fi, després de múltiples dificultats, el 1917 apareix *Mireia, Poema provençal*. Versió catalana de Maria-Antònia Salvà, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans. L'obra aconseguí un èxit editorial sense precedents, fou objecte de nombroses edicions i encara avui és prou llegida.

Tornem al «Glossari» dels 39 mots. La primera sorpresa que s'enduu el lector de *Mireia*, en consultar-lo, és que s'hi troben, barrejats en una única llista alfabètica, tres menes de paraules.

1) Mots que són d'ús general en català (als quals, doncs, no escau allò que només siguin «propis de la pagesia de Mallorca». Entre abundosos exemples possibles, heus-ne ací ara cinc de mostra (4): a) *baciva* (M. A. S. escriu *bassiva*: «l'ovella quan no cria»). Cf. *baciu, iva* «que no cria, que no és bo per a la cria» (*DIEC*). El *DCVB* confirma l'extensió d'aquest mot (a Catalunya, Catalunya del Nord, Maestrat, Mallorca i Menorca). - b) *braguer* (M. A. S.: «Així es nomena, a Mallorca, el sistema o conjunt de mamelles de les vaques, cabres i ovelles»). Cf. *braguer* «mamelles d'una vaca, d'una cabra i d'altres quadrúpedes» (*DIEC*). El *DCVB* el dona com a general. - c) *mallois* (M. A. S.: «els ceps o sarments d'una vinya al primer any de plantats»). Cf. *mallois* «vinya novella; cep plantat de poc» (*DIEC*). El *DCVB* l'atribueix a Catalunya, València i Balears. - d) *matraca, -ques* (M. A. S.: «*matraques* instrument compost d'un escau de fusta, que hi sol haver als campanars de les esglésies i que pel Divendres Sant substitueix les campanes»). Cf. *matraca* «instrument compost de dues o més fustes articulades que, posat en moviment, fa un soroll sec i repetit, emprat antigament per setmana santa en substitució de les campanes» (*DIEC*) (5). - e) *messes* (M. A. S.: «els blats qui són a punt de segar»). Cf. *messes* «sembrats de plantes segadores; temps de la sega» (*DIEC*) (6). Això, pel que fa als mots d'ús general (7).

2) Mots que, a més de Mallorca, són coneguts i emprats en altres regions del domini lingüístic o que, àdhuc generals, tenen a Mallorca una accepció específica o una freqüència d'ús remarcable (els quals, si bé no sempre són *exclusivament* «propis de Mallorca», almenys no és tan violent de trobar-los-hi inventariats). Per tant, ara es tracta de mots que excedeixen les Illes Balears o hi tenen una accepció específica. A l'estil d'abans, miraré de no passar de mitja dotzena d'exemples. Després de cada encapçalament, incloc les dades que en dona el *DCVB* (definició i geografia) i, si cal, els mateixos *DGLC* i *DIEC*. Acte seguit, l'accepció mallorquina, així mateix segons el *DCVB* i confirmada per la de M. A. S. - a) *ationar* «acostar al foc els tions o altre combustible per encendre'l més» (*DCVB*, on el mot és localitzat a Gandesa, Tortosa, València i Mallorca). No és enregistrat al *DGLC* ni al *DIEC*. M. A. S.: «és acostar els tions els uns als altres, retirant la cendra, i deixar-los en disposició que cremin millor». - b) *calcida* és el nom de diverses plantes (que els diccionaris detallen). El *DCVB* considera aquest mot d'abast general, present, doncs, a tot el domini lingüístic. És enregistrat al *DGLC* i al *DIEC*. M. A. S.: «planta espinosa». - c) *esplet* «collita, conjunt de fruits produïts en una vegada, especialment si són abundants» (*DCVB*, per al qual és un terme força general, localitzat a l'Empordà, Vallès, Camp de Tarragona, Balears). El *DGLC* i el *DIEC* en donen definicions idèntiques: «collita, abundor, plenitud». M. A. S.: «les ovelles de cria» (significat no recollit al *DCVB*, ni per a Mallorca). Devia tractar-se d'un terme local de Lluçmajor (que és on Maria-Antònia Salvà visqué la major part de la seva vida). - d) *ferrada* «recipient cilíndric o troncocònic, fet de dogues de fusta voltades de cercols de ferro, per a tenir aigua, vi, llet, etc.» (*DCVB*), «galleda» (*DGLC* i *DIEC*).

«A certes regions, com Mallorca, les ferrades s'usen gairebé exclusivament per a munyir; a Catalunya és freqüent emprar-les per a tenir aigua i per a treure-la del pou. A l'Horta de València, Xàtiva, Alacant, la ferrada és més ampla que alta i serveix per a rentar l'escurada, fregar els pisos i tenir la roba en remull» (DCVB). M. A. S.: «vas de terra cuita, de forma cilíndrica, on es muny la llet de les ovelles». En el mateix article, M. A. S. distingeix aquest mot d'un altre (també escrit *ferrada*), que designa una operació pastoral de què es parla al Cant IV de *Mireia* (provençal *ferrado*). - e) *llobada* «interrupció en un solc..., per descuit del llaurador..., per haver trobat un obstacle...» (DCVB). Aquest mateix diccionari precisa: «el mot *llobada* s'aplica principalment a la interrupció d'un solc, o sia a la clapa de terra que queda sense remoure per la rella a causa d'un alçament momentani d'aquesta per descuit del llaurador, o d'haver-se trobat amb un obstacle (un arbre, una pedra) que impedeix la continuïtat del solc...». Hi és considerat d'abast geogràfic molt estès. És enregistrat al *DGLC* i al *DIEC*, pràcticament amb el mateix significat. M. A. S.: «l'espai de terra tancat per la corba que ha de fer necessàriament el solc en trobar-se la rella amb una soca d'arbre que li impedeix seguir tot dret». - f) *missatge* «comunicació, notícia, oral o escrita, tramesa per una persona a una altra» (*DGLC* i *DIEC*) (hi segueixen altres accepcions, més al *DIEC* que al *DGLC*, gairebé totes en relació, i també la de «criat, mosso», que ja al·ludeix tàcitament al mallorquinisme). El *DCVB*, després de cinc accepcions relatives als significats generals indicats, introdueix l'específicament mallorquina: «home llogat per mesos o per un any per a fer feina en una possessió o lloc» (Mallorca i Menorca). M. A. S.: «A Mallorca es nomenen així els treballadors del camp llogats per tot un any a un mas o possessió, ja sien llauradors, guardians de bestiar, garriguers, etc.».

3) Per fi, mots que són veritables mallorquinismes, d'ús exclusiu a Mallorca o a les Illes (els quals, a dreta llei, són els que pròpiament haurien hagut de constituir per si sols el cos del glossari). Les cinc precioses insercions que, per un costat, es troben al glossari i que, per l'altre, no són compartides per exemples documentats en altres indrets del domini lingüístic català, són les següents. Les inicio amb la definició que en dona Maria-Antònia Salvà (= M. A. S.) al glossari, la qual és corroborada pel *DCVB*. També indico si cada mot en qüestió ha estat recollit, al mateix temps, al *DGLC* o al *DIEC*. - a) *brusca* «llenya menuda i ramosa: estepes, romanins, etc.» (M. A. S.). Confirmat pel *DCVB*: «llenya prima, arbusts» (Mallorca). La mateixa M. A. S. reconeix que «també, a Mallorca, *brusca* és nom de la pluja». Ho ratifica el *DCVB*: «pluja menuda, de gotetes» (Mallorca, Menorca). Amb aquesta darrera accepció, el *DIEC* insereix *brusca*, que remet a *brusquina* «pluja menuda» (sense dir res, emperò, de «llenya menuda»). En canvi, el *DGLC* només en deia «plugeta». - b) *parfant* «és igual que mal fener, peresós, qui fuig de fam i de feina» (M. A. S.). Al *DCVB* aquest mot hi és escrit segons una variant simplement gràfica: *perfando*, -*anda* «malfeiner, que va pel món sense treballar». Evidentment, es tracta del mateix mot. No és al *DGLC* ni al *DIEC*. - c) *passa-xot* «el xot o moltó qui, amb un picarol al coll, va davant els altres per conduir-los» (M. A. S.). Corroborat pel *DCVB*: «moltó que va davant el ramat per guiar-lo amb el so del seu picarol». El localitza a Marratxí i a Llucmajor, on, com dèiem, vivia Maria-Antònia Salvà. No és al *DGLC* ni al *DIEC*. - d) *pollagral* «anguila de grans dimensions» (M. A. S.). També al *DCVB* (que l'escriu *pollegral* i *pollegueral*): «anguila molt grossa, de cos gruixat» (Mallorca). No és al *DGLC* ni al *DIEC*. - e) *remès* «resolt, decidit» (M. A. S.). Com al *DCVB*: «decidit, resolt de moviments» (Mallorca). No és enregistrat al *DGLC* ni al *DIEC*. - [f] Naturalment, ací podríem afegir-hi *telera*, mot ja comentat a la nota 7].

2. El glossari de mallorquinismes exclusius podria créixer considerablement. Com ho hem vist, els 39 mots que integren el glossari de *Mireia* es reparteixen en tres grups (núm. 1, 2 i 3 i la nota 7), dels quals *stricto sensu* només els del núm. 3 (i el de la nota 7) són específicament «propis de la pagesia de Mallorca». Aquests no hi arriben a la vintena. En canvi, en el decurs del poema de Mistral es compten per dotzenes i dotzenes els mallorquinismes específics que no foren recollits al glossari. Aquest perdia així una bona part de la funció que semblava haver d'acomplir. Renunciant a una lectura sistemàtica i exhaustiva del text (i confessant que, una vegada més, m'he sentit més endut pel geni de l'obra que per la seva dicció material), he tornat a fullejar l'obra que estimo, i he tornat a fer arrebega d'un bon nombre de mallorquinismes del poema, que no fan sinó confirmar les meves sospites. Els mallorquinismes exclusius hi abunden i no ens costaria de fer-los créixer molt i molt. De moment, avui em limito a engruixir-ne la llista, extraient-los sempre de *Mireia*. Són un ja copiós gratat més d'aquesta mena de mots, estranyament i injustament absents al glossari. Precisem: ara transcriu una mena de rèplica al glossari de 39 mots, per a dir-me a mi mateix que no és cap esforç sobrehumà d'aplegar una altra llista semblant (la qual, al seu torn, conté 36 mots). Hi adopto una actitud oberta, en el sentit que, essent «fonamentalment mallorquinismes», així han estat sobretot interpretats al *DCVB*, sense excloure que, per raons històriques o d'altra mena, hagin tingut entrada al *DGLC* o al *DIEC* (8).

També hi afegiré algunes dades sobre cultura (poesia mallorquina, cançons populars, dites i folklore corresponents, etc.). En suma, aquest fragment de glossari, incrementat i enriquit, superarà amb escreix la llista dels cinc mots (*embellumar, llevent, -a, motar, raol, vivarró*) que figuraven com a «mallorquinismes no recollits al glossari» en el meu treball de 1998 (nota 1, primer treball citat, § 7; aquests cinc mots els repeteixo en la llista que trobareu a continuació, precedits d'un asterisc: *). Heus ací, doncs, un assaig d'un *nou* glossari mitjanament ampliat que en resulta.

Les normes de què m'he valgut per a agençar aquest glossari (que consta exactament de tres dotzenes de mallorquinismes *purs*) són les següents: 1) com és natural, tots els mots pertanyen (o han pertangut, en una edició o altra) al poema *Mireia*; 2) la font d'informació n'ha estat especialment el *DCVB*; 3) hi conservo les versions castellanes dels mots en joc; 4) la indicació «trans. fonèt.» vol dir que a l'article al·ludit figura la pronúncia local del mot en qüestió, com a prova, no de *com* es pronuncia, sinó que el mot és propi del *lloc indicat*; 5) s'hi recullen exemples, cançons i dites populars (per mitjà de títols desenvolupats al vol. 1 del *DCVB* o que ja són coneguts a bastament; 6) les abreviatures són les corrents en aquesta mena de treballs, i 7) les informacions són completades per altres dades o comentaris no difícils de comprendre.

Assaig d'un nou glossari de mallorquinismes de *Mireia*

(a) *lule(i)a* – *DCVB*. La «trans. fonèt.» només consta en mallorquí. - 1) «Crits i rialles de befa o d'alegria» (cast. *chacota*). - 2) «Cridòria o xerradissa forta» (cast. *chacota*). «Dir això i sentir una gran *aluleya* va esser tot u» (Penya, *El Mosaico*, Felanitx). - 3) «Befa descarada» (cast. *chanza, rechifla*). «De lo sant no se n'ha de fer *lulea*» (*Ignorància*). Els qui assistírem, a Barcelona, el passat 6 de juny d'enguany, al lliurament del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes de 2007 (Òmnium Cultural), que fou atorgat a Baltasar Porcel, ho passàrem molt bé, escoltant el seu discurs, en el qual hom improvisava una escena viscuda per ell, infant, amb la seva mare, a Andratx, i un ca que lladrava, nit closa, amenaçant la lluna en una veritable i sorollosa *luleya*... Potser convé precisar que *luleia* es troba a l'edició de *Mireia* de 2004 (pàg. 85, estrofa 17 del Cant III «La tria dels ametlons de seda», que fa així: «- No!-, deien altres fent *luleia*-. :: Cap n'hem mester. ¿No és ver, Mireia?»), mentre que aquesta expressió manca a l'ed. de 1917 (pàg. 51), on, en canvi, llegim això que segueix: «-No!- gaiament cascuna deia-. :: Cap no ens en call! No és ver, Mireia?».

après – *DCVB*: «corral llarguer i estret, on es munyen les ovelles» (Mall., Men.). Cast. *aprisco*. Hom hi explica què s'hi fa i com s'hi fa. «Trans. fonèt.» només en mall. i en men. La cosa i el nom també han estat propis d'algunes valls pirinenques (*DECat.* s.v.). Comentari del *DCVB*: «[A Mallorca] la llargària de l'*après* depèn del nombre d'ovelles que componen la guarda. L'amplària es calcula segons el nombre de munyidors: si la guarda és petita que basti un home per munyir, l'*après* sol tenir d'amplària una passa afavorida; si els homes que han de munyir són dos, té dues passes; si són tres, tres passes. Avui en dia ja es fan *apressos* coberts de teulada, com porxadetes, girats al ponent».

arboça – A diferència de la resta del domini (*arbós* 'arbust' / *cirera* (*cirereta*) d'*arbós* 'fruit', etc.), en els parlars baleàrics funciona un sistema diferent: *DCVB*: *arboça* «fruit de l'arbocer» (Bal.). «Trans. fonèt.»: Mall., Ciutadella, Eivissa, Maó. Cançó pop. de Mall.; «Tu et pensaves amb *arboces* :: haver guanyat mon voler; :: dona no hauries d'esser :: que tu traïdora no fosses».

beaces – *DCVB*: «conjunt de dues bosses unides per damunt amb una corretja o llatxa que es posa sobre l'esquena d'una bístia, de manera que pengi una bossa a cada costat de l'animal». Hi ha documentació peninsular antiga. Però «trans. fonèt.», només d'Inca, Menorca, Manacor, Eivissa, Sineu, Men.

(a) *la biorxa* – *DCVB*: «[mirar] guerxo o estràbic». «Trans. fonèt.»: Mall., Men. Hi ha diversos exemples de «mirar a la biorxa».

botilet – Manca al DCVB. Clar diminutiu de *bòtil* (que és al DCVB i també al DIEC, etc.). Segons el DCVB, *bòtil* significa «pedra rodonenca de torrent» (Mall.) i «bolla de mac dels grossos» (Artà), però al mateix temps hom hi recull una mitja dotzena de significats del tipus 'botella ampla de coll estret i llarg' (Palma) i 'botella' (Menorca), que apareixen sovint a *Mireia* (probablement a través d'un gal·licisme del provençal). El mot *botilet* es troba sovint al nostre poema. Exemple: «Del botilet de ratafia :: guarnit d'espert, ja s'escorria :: el líquid dins les tasses, talment com un fil d'or». D'altra banda, crec que no és acceptable l'origen mossaràbic de *bòtil* que, partint del primitiu *bot*, proposa el DECat, s.v. *bot*.

busqueret (també escrit *buscaret*). DCVB: «Ocell petitó i molt eixerit, de diverses espècies de la família dels sílvids (Mall., Men.)». Hom en descriu cinc espècies (i també dos altres significats, ara no d'ornitologia, però també de Mallorca i de Menorca). «Trans. fonèt.»: Palma, Manacor, Pollença, Felanitx, Inca, Sóller, Ciutadella, Maó.

casull - DCVB: «casa petita i pobra» (Mall.). «Trans. fonèt.» (Mall., Men). Hi ha dos exemples. També citat al DECat, s.v. *casa*.

colcada – Aquest mot pertany al grup semàntic de *cavalcada*. Molt emprat en el decurs de la història de la llengua; és d'ús general i es troba abundantment documentat. Per tant, no li correspondria d'ésser incorporat en aquesta llista. De totes maneres, i a part ja de *cavalcada*, aquí ens referim a la seva variant (fonètica i semàntica) de *colcada*. – DCVB: «esquellots, serenada grotesca que es fa a una viuda o viudo recent casats» (Ciutadella). Cast. *cencerrada*. Aquesta paraula és exclusivament balear i la «trans. fonèt.» es redueix a Mall. i Men.

conradís – DCVB: «Que es pot conrear». Cast. *cultivable*. És un mot més o menys estès (sempre limitat al grup de 'treballs de la terra'). El DCVB n'esmenta un exemple de Verdaguer. Ara bé, el seu ús corrent és típicament mallorquí (i així l'enregistra el DCVB): «capa superior de la terra, fins allà on arriba la rella en llaurar» (Mall.). Exemple citat: «No ha plogut gaire; just està amarat es *conradís*».

desveri – DCVB: 1) «desvari, idea desraonable». Cast. *desvarío*. Hom en cita un exemple antic, datat a Palma. - 2) «Conjunt de crits i confusió produït per baralles, excés d'alegria, dolor excessiu o altra manifestació apassionada (Mall., Men.). Cast. *desconcierto*, *zaragata*. Exemples. «Tot era bulla y festa, y més que mai al presentar-se el forner amb la porcella y l'indiote, rostits y colrats; allò era un *desveri*, tothom conversava a la una, y ja no se restablia l'ordre» (Joan Rosselló de son Forteza: *Manyoc de fruyta mallorquina*).

eguinar – DCVB: «renillar, llançar el seu crit natural un cavall o una euga». Cast. *relinchar*. «Trans. fonèt.»: Mall. Sinònim: *guiscar*. Exemple: «sent un *eguinar* que ella coneix bé :: és l'euga ensellada del pubill que ve» (Joan Alcover: *Cap al tard*).

embarriolar – El verb *embarriolar* i el nom *barriola* són mots rics en significats i en usos a les Illes. («Trans. fonèt.»: Mall., Men, Ciutadella). DCVB: 1) «encloure dins una barriola o xarxa» (Mall.) (cast.: *enredar*); 2) «entrelligar, agafar una cosa amb altres» (Mall.). Ací tenim un vers de Maria-Antònia Salvà: «I amb l'or de l'ensomni m'embarriolava»); 3) (figurat) «agafar qualcú contra la seva voluntat, generalment per obligar-lo a fer qualque cosa que no li agrada» (cast. *coger*, *atrapar*). Hi trobem dues cançons populars mallorquines: 1) «Des que som figueraler, :: cada pic m'embarriolen :: perquè en don més que no en volen :: de figues per un doblar»; 2) «M'engana que m'embarrioles :: un altre any amb so segar, :: perquè me fas aixecar :: una hora abans de cantar :: es dematins ses terroles».

embatol – DCVB: «Embat suau. Ventet flux i fresc, generalment de la banda de la mar» (Mall., Men.). Hi ha exemples mallorquins. Cast. *brisita*. De fet, la distribució geogràfica és de natura morfològica: *embat* és d'ús general en el domini lingüístic, mentre que *embatol* és propi de les Illes.

* *embellumar*, *emballumar* – DCVB: «enlluernar» (Mall.). Derivat de *belluma*. «Trans. fonèt.»: Mall, Inca, Men. Conté un exemple de Gabriel Mulet: «Veym a dalt una claror :: brillant que mos *embelluma*». Per cert, *belluma* (del qual deriva *embellumar*) consta de cinc accepcions i totes elles només tenen, en els espais de transcripció fonètica, Bal., Mall. o Men.

encativar – Aquest mot ha d'ésser considerat un cas especial, car, ultra exemples de la llengua antiga (R. Llull, *Tirant, Spill*), el mateix DCVB en posa en relleu testimonis baleàrics. 1) «Posar en captivitat; fer captiu». Mostra: «Sa meva amor se'n va enfora :: amb una barca per mar; :: jo voldria tornar mora :: per poder-lo *encativar*» (Cançó popular menorquina); 2) (figurat) «sotmetre la voluntat d'algú amb la força atractiva de l'amor, de la bellesa, etc.»: «Jo amb aquest guiterronet :: vaig *encativar* sa dona; :: mirau-lo que encara sona, :: que va de vivarronet» (Cançó popular mallorquina). La «trans. fonèt.» desorienta: Barc., Bal. I acaba amb una sorprenent tercera accepció, moderna, però comarcal no illenca: «Molestar, amoïnar», amb un exemple del Penedès: «No m'*encativis*».

enfuita – DCVB: «escomesa, envestida; moviment ràpid cap a un lloc» (Mall.). Cast. *acometida, embestida*. «Trans. fonèt.»: Mall. Hi consta un exemple de les rondalles d'Alcover.

enrevoltar – DCVB: «circular, posar o posar-se al voltant d'una persona o cosa». Cast. *rodear, cercar*. «Trans. fonèt.»: Mall., Men. Hi són citats un document antic de Sóller i una frase de les rondalles d'Alcover.

esbrellar – DCVB: «Obrir violentament» (Mall., Men). Cast. *rasgar, quebrantar*. «Trans. fonèt.»: Mall., Men. Hi ha tres exemples, d'Orlandis, Riber i Colom, tots tres illencs.

esmús – DCVB: 1) adjectiu: «esmussat» (Mall.). Cast. *embotado*. – 2) (figurat) «malhumorat, que manifesta disgust o irritació» (Mall.). Cast. *malhumorado, descontento*. «Na Juanota, tota *esmussa*, davant tals comandacions» (Conte d'Alcover).

esponera – (prescindeixo de dues accepcions que només són de la llengua antiga) DCVB: «ufania, exuberància, eixamplament abundós d'alguna cosa cap a l'exterior; especialment abundància de fullatge, de brancam i, per extensió, d'ornaments i adherències del vestit» (Mall.).- «Madò Bet, s'aufabeguera :: que teniu en es portal :: haureu mester sa destrai :: per tallar-li sa ramera; :: ella duu més *esponera* :: que qualsevol olivera :: de dins s'hort de la Real» (Cançó popular mallorquina). – «Ningú sap com era :: que dins l'*esponera* :: de l'hort senyorívol, :: fent-lo més ombrívol, :: creixia la rama d'antiga olivera» (Joan Alcover, *Cap al tard*). – «Aquest blat duu molta d'*esponera*»: es diu d'un blat ufanós, que creix amb molta força. «Trans. fonèt.»: mall.

esquera – (prescindeixo de dues accepcions generals i antigues) «Soroll espès de crits o de conversa o de paraules dites amb exaltació, irritadament, apassionadament» (Mall., Men). Exemple d'una frase, en mallorquí: «Aquella dona estava excitadíssima i ha fet molta *esquera*». «Trans. fonèt.»: mall., men.

estufera – DCVB: «1) Amplitud de volum d'una cosa *estufada*». Cast. *ahuecamiento, bambolla, hinchamiento*. «*Estufera* de cabells»: 'els cabells molt *estufats*' (Mall., Men.). – 2) «Vinya jove, d'1 a 2 anys, sense empeltar ni podar, que treu molt de pàmpol» (Mall., Men.). Cast. *greña*. – 3) (figurat). «Vanitat i presumpció ostentosa de riquesa, bell vestir, ciència, bellesa, etc.» (Mall., Men.). Cast. *bambolla, barreno, pretensiones*. «Saps que en duen, d'*estufera*, aquesta gent! Es pensen esser Déu i tot lo món!». «Trans. fonèt.»: Bal.

forçarrut – DCVB: «Que té molta força física». Cast. *forzudo*. «Trans. fonèt.» (mall). «Assegut sobre els genolls del *forçarrut* eguer» (Joan Rosselló de son Forteza: *Manyoc de fruyta mallorquina*).

**llevant, -ta* (alguns també escriuen *llavent*) – DCVB: «llest, prompte a l'acció; viu per a obrar» (Mall.). Cast. *listo, bien dispuesto*. «Trans. fonèt.»: Mall. Exemple: «Sempre l'aglapien disposat a desteixinar-se i a descalsar-se pels altres; era s'al·lot més placent i més *llevant* i més bon al·lot que may guaguessen vist» (Alcover: *Rondalles*).

*motar – DCVB: «dir un mot» (mall). Cast. *chistar*. «Trans. fonèt.» (Mall). Exemples. 1) «No són bones per res. I no les *moteu!*, que encara vos tornaran una mala resposta» (Alcover: *Contes*). – 2) «S'esguarden i s'entenen, :: i surten de la cova sens *motar*» (Joan Alcover: *Poemes bíblics*).

pareller – 1) Com és sabut, d'antuvi aquest mot té una significació general (i, per això, és enregistrat al *DIEC* com a propi de tota la llengua). Aleshores *pareller* significa «que fa parella amb un altre». Cast. *parejo, pareja*. «Trans. fonèt.»: or, mall. I en podríem citar exemples de pertot arreu, com Víctor Català, Joaquim Ruyra, etc. – 2) Però al mateix temps n'existeix una segona significació notable, però d'àmbit geogràfic més reduït, que és la que en justifica la seva presència aquí. *DCVB*: «treballador agrícola que llaura amb un parell de muls» (Mall., Men.). Cast. *yuntero*. Exemple d'una cançó popular mallorquina: «Na Fumada diu: ¾ Moreu, :: maleït és qui no frissa! :: Ell ja han tocada sa missa, :: i es pareier encara jeu».

pimparrins – Mot que és present a totes les edicions de *Mireia*, però que manca a tots els diccionaris (àdhuc al mateix *DCVB*). La paraula *pimparrins* centra la que deu ésser l'única escena d'humor o d'ironia en tot el poema. Expliquem-nos. El lector més ignorant o més distret no deixa d'entendre que es tracta d'un nom d'ocell (el mot apareix quan els protagonistes n'acaben d'agafar un niu), però, tenint en compte que la primera resposta sobre la identitat dels ocells en qüestió (*pimparrins*) no satisfà qui formulava la pregunta (Mireia: *De què és [el niu]?*), sembla que la resposta de Vicent ja hauria pogut simplificar-se, anant de dret a un nom ornitològic genèric (i, per tant, més entenedor), com acabarà fent-ho Maria-Antònia Salvà (en anomenar-los «aucells de capet blau») o escollint un sinònim conegut (com féu un traductor al francès, que, en repetir la resposta per aclarir-la, cercà un nom més planer: «de belles mésanges bleues» [com és sabut, *mésange* és l'equivalent francès del català *mallerenga*]). Resultat: *pimparrins* fou una mena de broma de Mistral, que així mantenia la tensió de l'espera del lector. Ara que ja en coneixem l'entrellat, examinem el curs d'aquest petit joc de paraules (que no costaria gaire de convertir en un article). Mireia i Vicent (Cant II «La collita», estrofes 28-32), enfilats dalt la morera, i collint-ne fulles per alimentar els cucs de seda d'ella, estan fent l'aprenentatge d'un innocent joc amorós. De sobte, Mireia descobreix, entre les branques, «un niu... que agafarem!» (diu ella):

..... Un poc més alta,

Mireia, amb roses a la galta,

¾ De què és? De què és? ¾ tot d'una salta¾

¾ De pimparrins. ¾ De què? ¾ D'aucells de capet blau¾

(Vicent) (Mireia) (Vicent)

Amb això s'acaba l'aventura, per tal com ella, enamorada, ja passa a aplicar-se una dita que llavors devia ésser corrent:

Mireia aquí esclafí en rialles.

¾ Saps ¾ diu¾ què contenen les rondalles?

«Quan dos troben un niu dalt la morera, o bé

l'arbre semblant a son fullatge,

a dins un any, poc avantatge,

l'Església ha fet el maridatge».

Aquest mot *pimparrins*, en principi, no sembla un caprici, perquè es troba al manuscrit més antic del text (2004) i a totes les edicions restants del poema, i sorprenentment, com dic, no ha estat recollit al *DCVB* (malgrat que hi faci molta falta per a entendre quelcom del text).

*raol – DCVB: «recipient planer, generalment de forma circular, fet de llistons o de corda i sostingut per tres o quatre cordellines convergents a un nus, i tot plegat penjat a un clau del sòtil del rebost; servia per a guardar-hi el pa orejat perquè no es florís; damunt el nus dels cordills de sosteniment solia tenir un plat invertit, per a impedir que les rates baixassin per la corda i rosegassin el pa» (DCVB, que l'atribueix a les Balears). «Trans. fonèt.»: Mall., Men., Eiv. Com que, malgrat aquesta llarga definició, Francesc de B. Moll encara devia témer que potser no s'entendria ben bé què era un *raol*, l'acompanyà (en el DCVB) amb un dibuix aclaridor.

renclinós, -sa – DCVB: Literalment significa «que té renclins» (bal.), despentinat (Men.). Aclarim que *renclí* vol dir «floc de cabells» (bal.). Cast. *greña*.

sestador – DCVB: «Lloc on *sesten* les ovelles» (encara que el verb *sestar* no manca al DIEC, potser serà més pràctic de definir-lo per mitjà del seu sinònim *amorriar*, que hi és definit així: 'el bestiar, fer migdiada en un lloc ombrat'). Cast. *sesteadero*. «A Mallorca $\frac{3}{4}$ continua el DCVB $\frac{3}{4}$ el *sestador* és un estable o corral cobert; a la comarca de Morella, l'*assestador* és qualsevol arbre o roca que fa ombra i és aprofitat per a sestar-hi». Contràriament al meu ús habitual, ara esmento quelcom que es diu a la comarca dels Ports de Morella, però que, encara que es digui, no existeix, ja que, com hem vist, allí fa de *sestador* «qualsevol arbre o roca». Probablement per aquesta mancança, el DCVB no fa constar la «trans. fonèt.» del mot, que només pot entendre's en fonètica mallorquina. Cançó popular de Mallorca: «Vós teniu unes tals celles :: bones per uns *sestadors*; :: les vos vetllen dos pastors :: per tancar-hi ses ovelles».

terrola – DCVB: «ocell de la família de les aulàlides, espècie *alauda arvensis*» (bal.). Cast. *alondra*. [Correspon al català del Principat *alosa*, que el DCVB situa al Rosselló, Conflent, Vallès, Barcelona, Reus, Pallars, Lleida]. La mateixa Maria-Antònia Salvà en dona una bella definició: «La matinera *terrola* :: desxondeix els segadors» (*Poesies*). «Trans. fonèt.»: Mall., Eivissa, Men. Com és sabut, és un ocell molt conegut i molt popular, objecte de jocs, festes populars, cançons i dites.

trossella – DCVB: «Bolic, farcell» (Mall.). «Mu mare ja em té feta sa trossella» (Salvador Galmés: *Flor de Cart.*). «Trans. fonèt.»: (Mall.). Segons el DCVB, és la forma exclusivament mallorquina de la veu *trossell*, molt més estesa («Trans. fonèt.»: or., mall.), i, al mateix temps, també ja amb significats illencs. Exemple: *trossell*: «bolic en què els segadors i segadores se'n duïen la falç, manegots i altres coses d'ús personal, quan anaven a segar (així, a Lluçmajor)».

trunyella – DCVB: «Trena de cabells» (Mall, Men). Cast. *trenza*. (altres significats en relació es troben així mateix fora de Mallorca, segons el DCVB: al Vallès, Camp de Tarragona, o també a Mall.). El pes (social) del significat primitiu mallorquí ha provocat que també s'anomeni *trunyella* el «tros de budell de be, entrelligat a manera de trena i cuit al forn» (Mall., Men.).

vitenc, -enca – DCVB: «fort, enèrgic, que té molta vitalitat o resistència» (Mall., Eiv.). Cast. *vivo*, *fuerte*. «Per tenir força per ballar *vitenc*». (Alcover: *Contes*). Cal tenir present que el DIEC conté el mot *vitenc*.

*vivarró, -ona – DCVB: «Viu, animat (es diu principalment d'infants i animals petits)» (Mall.). Cast. *vivaracho*. «Trans. fonèt.»: Mall. Recordem una cançó popular mallorquina, que comença «Amb so meu guiterronet...» (que conté aquest mot *vivarró* i que ja hem transcrit en tractar de *encativar*). D'altra banda, la mateixa Maria-Antònia Salvà ens ofereix els dos versos següents: «Són agradosos i *vivarrons* :: rossets, sedosos... i petitons».

3. Decebedora conclusió sobre el glossari de *Mirèio*. Renuncio a ocupar-me'n. - 1) Els mots del *glossari* que hem anomenat «veritables mallorquinismes» (núm. 1, 3: *brusca*, *parfant*, *passa-xot*, *pollagral*, *remès*) són els que encaixen perfectament amb el concepte que el lector ja té del *glossari*; en el moment d'acudir-hi, sap que hi trobarà la informació que necessita per a una lectura còmoda del text. No hi ha res a dir. Tampoc no creen cap problema els mots que, d'abast general al domini lingüístic català, són emprats a la versió de Maria-Antònia Salvà amb una accepció específicament i exclusiva mallorquina (núm. 1, 2: *ationar*, *calcida*, *esplet*, *ferrada*, *llobada*, *missatge*). En el nostre cas, una *nova* accepció vol dir un mot *nou*; per tant, tampoc no hi ha res a dir, i les paraules d'aquesta mena resten equiparades a les del núm. 1, 3. En concloem que els mots del glossari classificats en els núms. 1, 2 i 1, 3 són «propis [i específics] de la pagesia de Mallorca».

2) La nostra reflexió ja esdevé un xic costosa quan constatem que el glossari conté mots d'ús general, que podem sentir en qualsevol indret de les terres de llengua catalana (núm. 1, 1). Potser Maria-Antònia Salvà equiparava «mots rurals» i «mots locals» (de Mallorca o de Lluçmajor), per raó que no apareixien emprats pels escriptors amb qui ella més es feia. No oblidem que els impulsors barcelonins de la llengua literària eren gent de ciutat i que sovint havien reaccionat contra la literatura d'ambient rural. O potser seria perquè ella no coneixia altre món rural que el del seu entorn, cosa que l'obligava a aclarir el significat de mots que presumia que el lector ignoraria. Dels cinc exemples del núm. 1, 1, n'hi ha quatre de la vida del camp (*baciva, braguer, mallo i bresses*). I puc assegurar, que si en féssim la llista completa, també hi abundarien les paraules d'aquesta naturalesa (cuina de pagès, bestiar, conreu, plantes, etc.), com serien *ationar, calcida, coscoll, llobada, riscla, xàvegues*. Si així fos, per què ella els atribuïa a la pagesia de Mallorca i no a la pagesia de pertot arreu? Probablement perquè li'n mancava la informació. Podem creure que Maria-Antònia Salvà tendia a equiparar «ruralisme» i «localisme», cosa que té una confirmació palmària amb els noms de les parts de l'arada (cf. nota 7). Ja ho hem vist i no m'hi estendré. Així com l'estructura de l'instrument s'assembla pertot arreu, és natural que els noms de les seves peces també coincideixin. I *cameta, espigó i mantí* coincideixen a tot arreu (cosa que devia ignorar na Maria-Antònia). Però eren noms de coses del camp i, a parer seu, havien de figurar al glossari. Des del punt de vista dialectològic, ella només tenia raó en el cas de *telera* (que és localitzat a Mallorca i a Menorca), diferenciant-se del general *tenella*. *Telera* sí que podia constar al glossari com a forma específicament balear.

3) La reflexió que tenim en curs es torna encara més àrdua quan intentem d'explicar-nos per què Maria-Antònia Salvà deixà d'incloure al *glossari* dotzenes de mots que, aquests sí, són exclusivament «propis de la pagesia de Mallorca» i que, per tant, tenien tot el dret, i l'obligació i tot, de figurar-hi. I per què no els hi posà, doncs? Descartem, d'antuvi, que hagués volgut fer entrar aquests mots per la porta falsa a la seva versió de *Mireia*: no posant-los al *glossari*, potser els col·legues de Barcelona no hi pararien esment i ella no hauria de sacrificar-los. No podem admetre aquesta possibilitat per la seva honestetat, ni per la seva adhesió al moviment literari de l'IEC, ni perquè en les diverses edicions de l'obra *mistraliana* ningú no incrementà el glossari de la primera (1917). La raó que desestimo semblaria tenir una certa defensa en el títol que té el *glossari*. Fa així: «Glossari d'*alguns* mots propis de la pagesia de Mallorca escampats dins aquest llibre». La frase «alguns mots» seria, doncs, una coartada? Podria entendre's que encara hi havia d'altres mots (els quals, però, n'havien quedat fora)? Refuso aquesta defensa per la raó que ja he donat: Maria-Antònia Salvà no feia trampa.

4) La veritable explicació serà, doncs, menys alambinada? Maria-Antònia Salvà estava tan familiaritzada amb els mots que emprava amb naturalitat i amb espontaneïtat, que, enduta per la volada poètica, sense fixar-s'hi, feia com si per als altres haguessin d'ésser tan naturals, tan habituals i tan espontanis com ho eren per a ella mateixa. A l'hora de redactar el *glossari*, ni se li devia acudir que els havia d'afegir la postil·la de mallorquinisme, ni que els lectors podrien trobar-los obscurs. Pel que fa als seus interlocutors barcelonins, potser també ells, que eren de cultura ciutadana, no menys enduts per la volada poètica que tot el llibre transpira, caigueren en la mateixa equiparació de l'autora que jutjaven («ruralisme» = «localisme») i, així mateix, pràcticament sense adonar-se'n, prengueren els mallorquinismes per mots del camp (també entesos fora de les Illes).

5) Comprenc que el raonament que acabo de fer no recolza en una base científica. La veritat és que no en tinc d'altre. Sempre resten en peu els interrogants que han planat damunt nostre des dels inicis. Per què el glossari conté mots de la llengua general? Per què no hi han estat inclosos mallorquinismes que haurien d'ésser-hi? En què devien consistir les discussions, sobretot gramaticals (però també lèxiques) amb els primmirats correctors de l'Institut d'Estudis Catalans? Aquests dubtes em tornaren escèptic i no veia com me'n sortiria.

* * *

4. Després d'una pausa, reprenc (de lluny) el tema de *Mireia*. Fins ací, les dades que en part he extret del meu treball de 1998, ja citat. Els tres asteriscs que figuren al damunt d'aquestes ratlles n'assenyalen l'acabament. No ocultaré el meu desengany davant els interrogants sense resposta amb què jo em veia constret a cloure un article que havia concebut i elaborat amb la il·lusió que sempre m'havien inspirat el nom i l'obra de Maria-Antònia Salvà.

Que el dit interès i la dita il·lusió per la poetessa de Lluçmajor continuen dins meu com sempre, crec que basta que jo ho afirmi solemnement, com ho faig ara, deixant de banda que també ho prova que fa poc temps he tornat a ocupar-me de la traducció de l'occità al català justament en *Mirèio* (cf. el segon treball citat a la nota 1, aparegut el 2004). Voldria insistir que allò que m'havia quedat entravessat eren la concepció i la confecció del *glossari* de la magnífica *Mireia*, que no entenc i em costa d'entendre. En canvi, com ja he dit abans, en rebre la invitació a integrar-me acadèmicament a la Universitat de les Illes Balears, tant el valor literari i humà de l'obra de Maria-Antònia Salvà com el pes professional i familiar que la seva obra ha exercit en la meua vida personal, em feren indiscutible que jo vingués a la sessió d'avui amb un tema sobre *Mirèio*. Més, encara: havent-se precipitat les coses en la meua dimensió familiar (i perdoneu que ho torni a dir), jo no hauria estat capaç d'improvisar sobre un tema que no fos el que s'adiu amb la meua vida personal i professional.

Tanmateix, això no vol dir que darrerament no hagin canviat també les coses en el terreny objectiu i científic. Atès que parlo a professionals, que prou seran coneixedors de la novetat, puc referir-m'hi d'una manera molt sumària. La col·lega Mila Segarra (de la Universitat Autònoma de Barcelona) donà compte, en una conferència feta el 1997, que a l'arxiu de l'Institut d'Estudis Catalans (Barcelona) es conservava una «vella carpeta tancada amb cordills que duu el nom de *Frederic Mistral, Mireia. Treball II* i que conté el manuscrit original complet de la traducció (s'entén: la primera traducció) realitzada per Maria-Antònia Salvà, els dotze cants i les notes, així com diverses anotacions i altres papers d'interès» (9). Que em sigui permès de subratllar la transcendència del descobriment d'aquest manuscrit i de com el tema inherent n'ha alterat tots els plantejaments. De moment, escoltem el judici global que en féu Lluïsa Julià, la sortosa editora d'aquesta *nova* (per recent descoberta) i ensems *vella* (perquè en fou la primera a ésser escrita) versió catalana de *Mirèio* de Frederic Mistral. Fa així. «Es tracta d'una veritable troballa, d'una joia literària, escrita pulcrament en quartilles quadriculades de la mà de l'escriptora mallorquina; també contenen les correccions fetes sobre l'original per diverses persones. L'any següent, l'estudiosa ja estava en condicions de fer una primera valoració de la intervenció dels correctors, que no s'estava de qualificar d'extremes: el resultat va ser el cas més notable de falsejament de l'obra d'un autor que s'hagi vist a casa nostra. En descàrrec dels seus correctors (Guanyavents, Vallès, Fabra i Carner) s'ha de dir que Salvà acceptà gairebé totes les correccions que li van fer. Probablement, per no allargar encara més el procés d'edició. I per no sentir-se exclosa del procés de recuperació de la llengua catalana. Per amor a la llengua» (10).

Quina enorme diferència no s'ha establert, així, entre el primer terç del segle XX (amb la pugna sobre les correccions a la *Mireia*, que el 1913 havia estat lliurada per l'autora a l'Institut d'Estudis Catalans, que aparegué, ja força corregida, publicada el 1917 i que encara fou objecte de noves i contradictòries modificacions en edicions subsegüents), i el primer terç del present segle XXI (en el qual podem comparar aquell gran desori de correccions amb la primera i poc tocada versió tal com sembla que havia rajat, lliure d'influències externes, de les mans i de la testa de Maria-Antònia Salvà)! Una diferència que, d'antuvi, ignorem on ens deixa col·locats els qui, adolescents encara, llegírem i ens encantàrem amb *Mireia* quan, en els anys 1930, estudiàvem el batxillerat i ens esforçàvem per conèixer unes quantes peces literàries de la cultura universal. Segur que no m'equivoco: puc afirmar que fórem molts els qui en rebérem una empremta que s'ha tornat indeleble. Diguem-ho tot, emperò. Els qui, de més a més, ens delíem per fer-ne un tema de recerca científica, haguérem de superar serioses dificultats pràctiques, prèvies i indispensables, abans de poder llançar-nos a les més elementals tasques d'investigació: noves edicions del poema, l'una rere l'altra, camí de la dotzena, quan les seves estrofes no estaven numerades ni ens constava quines havien sofert canvis o retocs i altres detalls, eren antesaes enutjoses que ens feien perdre la paciència...

No cal dir que, en tot aquest afer, el gran «fi de festa» han estat la descoberta (1997) i la publicació (2004) del manuscrit de na Maria-Antònia Salvà de què estic parlant en aquesta darrera part de la meua exposició. Per més que la meua primera reacció fos de dir-me: $\frac{3}{4}$ «Ara t'hi podràs dedicar més a fons!», confesso que una assenyada revinguda de professor jubilat m'obligà a pensar-m'hi amb realisme i amb objectivitat. No seria més aconsellable d'aprofitar que jo venia (deixeu-me dir-ho així) amb tots els honors, a la Universitat de les Illes Balears, per a incitar estudiants, graduats, llicenciats, a llançar-se a treballar sobre la *Mireia*, aplicant-hi els mètodes més adequats i a l'abast de tothom? Maria-Antònia Salvà, nada a Ciutat, però resident fidel a Lluçmajor, reflexionà a fons sobre les semblances que lligaven el paisatge, el llenguatge i els treballs de camp de Mallorca i de Provença. No sorgirà ningú d'aquestes Illes, que se sentís cridat a seguir-li les petjades? Perdoneu-me: no he vingut a fer propaganda. Només a suggerir unes possibilitats.

Retorno al tema. No cal insistir que avui les coses han adquirit unes perspectives que en renoven el panorama i que fàcilment poden valer-se molt de l'experiència acumulada en un valuós segle de «lingüística» i de «teoria literària» que han fet excel·lents aportacions a la ciència. La primera qüestió que ens hem formulat diversos coneixedors és fins a quin punt la nova versió de *Mirèio* ara coneguda (2004) afecta les versions conegudes. Per la meua part, respondre-hi amb dades precises i abundoses i amb l'aplom que molts esperarien, seria una temeritat. No oblidem que es tracta d'un poema de més de 6.000 versos. S'hi afegeixen uns condicionaments personals meus que ja coneixeu i que m'han lligat molt les mans. Parlaré segons una impressió personal (no consultada amb ningú) i efectuades unes quantes lectures parcials i no menys personals. En cada cas, he fet la comparació entre dos textos, començant per la versió més antiga (publicada el 2004) i acabant amb la primera versió coneguda (publicada el 1917).

En principi, he procedit a fer metòdicament una lectura comparada, estrofa per estrofa, de tres cants del poema (el Cant II: «La collita», el Cant VI: «La bruixa» i el Cant IX: «L'aplec dels treballadors»). He llegit detingudament els tres cants, aparionant-ne les dobles estrofes (de 2004 i de 1917). Confesso que tot respira el mateix món de *Mireia*. La immensa majoria dels mots que sortien a l'edició de 2004 ja omplien l'edició de 1917. Hi ha ben poques diferències i ben poques substitucions. Fins i tot he fet l'experiència (parcial) de barrejar dos cants en un de sol (llegint successivament les estrofes senars de la primera edició i les estrofes parells de la segona, segons que corresponia). Així mateix he llegit, bé que no tan metòdicament, la resta de cants del poema. Tot tenia sentit. Tot té sentit. El mateix sentit. La impressió del lector coneixedor de l'obra (i haig de reconèixer que aquesta era la meua situació personal) és que no ens movem de la mateixa i única obra. Amb diferències, és natural. Per cert, unes diferències que, en aturar-se el lector per una pausa, es fan més grosses (o, sense adonar-nos-en, ens semblen més grosses, sens dubte per una raó psicològica d'atenció). En aquests casos, a mi m'ha passat que les dissemblances entre ambdues versions creixien en qüestions ortogràfiques, morfològiques i sintàctiques, molt més que en el vocabulari (probablement perquè els lectors més habituals de *Mireia* en tenim més identificat el lèxic que els altres capítols gramaticals). En conjunt, tinc la impressió que el text publicat el 2004 suggereix una llengua més antiga, més natural i més espontània que la de les versions publicades a partir de 1917. Esperem que un dia potser sabrem què hi diuen altres especialistes.

Fins ara he parlat molt en general. Potser és perquè, com sabeu, m'he hagut d'atrevir a descriure la impressió d'un text, sense poder mirar d'escrutar el fons lingüístic i literari d'un text ensems normal, delicat i abrupte. Tanmateix, noves lectures que he anat fent, més darrerament, dels dos textos de *Mireia* en contrapunt, em permeten de dir que aquí no tot són flors i violes. – 1) És cert que hi sovintegen fragments idèntics. Heus ací la primera estrofa del Cant V: «El combat» (escollida a l'atzar), que fa així, tant a la versió de 2004 com a la de 1917:

1

L'ombra dels àlbers s'allargava;

una aura fresca es bellugava;

el sol un parell d'hores tenia d'alt encar;

i els parellers qui el camp llauraven

devers el sol llurs caps giraven,

car l'horabaixa desitjaven

per la muller reveure, qui espera en el llindar.

(les úniques diferències que hi notem són ortogràfiques: que el relatiu *qui* (versos 4 i 7) (ed. 2004) és substituït per *que* a l'ed. 1917, i que *devers* de 2004 (vers 5) ho és per *devés* a l'ed. 1917).

2) Es dóna també el cas d'alguna estrofa que té els dos primers versos que varien segons l'edició (2004 o 1917), però que té els cinc versos restants expressats en una sola dicció. Això s'esdevé, entre d'altres, en el Cant XI: «Les santes» (estrofa 24). Aquesta estrofa es troba a la pàg. 263 de l'ed. 2004 i a la pàg. 227 de l'ed. 1917.

2

a. Els dos primers versos (diferents, com dic):

Ah, som perduts! S'arreveixina
una altra *onada* gegantina... (edició 2004)
Mes ai! Que sota una *ona* immensa
restem, de sobte, sens defensa ! (edició 1917)

b. Els cinc versos restants de la mateixa estrofa (idèntics):

«Mon Déu! Salvau qui us ama!», exclama Llätzer al punt.

«M'heu tret un *cop* de dins la tomba:

salvau la barca, que ja tomba!...»

La veu de Llätzer, *que* s'esbomba,

travessa la tempesta i vola per amunt.

(les úniques diferències que hi notem són 1) que el mot *cop* del vers 4 (ed. 2004) ha estat substituït pel mot *pic* (ed. 1917), i 2) que el relatiu *que* del vers 6 (ed. 2004) ha estat substituït per *qui* (ed.1917)).

3

Acabo aquestes mostres, dignes d'una anàlisi més aprofundida, amb un dels casos més fora de mida pel que fa a diferències entre dos fragments del poema, quan ja he dit ³/₄ i ho reitero ³/₄ que allò que predomina en les comparacions efectuades és que els textos contrastats s'assemblin sempre molt entre ells. Però aquest parell (i alguns altres escadussers) en són comptades excepcions. Es tracta de l'estrofa 23 del Cant XI: «Les Santes». Aquesta estrofa, bé que rodejada d'estrofes veïnes on, com deia, predominen les semblances, es caracteritza perquè només *sis mots* (que per això poso *en cursiva*) són comuns a la versió de 2004 (pàg. 263, aquí serà el núm. 3a) i a la versió de 1917 (pàg. 226, aquí serà el núm. 3b). Heus-les ací:

3a

Sobre l'esquena de les *ones*

tantost *pujam* per breus estones,

tantost ens xucla al fons l'*abisme* de la mar,

amb els *taurons* que ja hi rastregen,

i els vells marins que allà rondegen,

amb els *negats*, d'ulls qui llambregen,

que de la mar l'*escombra* tothora fa rodar

Fins al cim de ses *onades*

la mar ens *puja* de vegades;

avall ens duu, altres cops, l'*abisme* de foscors

a on arreu baden llurs boques

paons de mar, *taurons* i foques,

i apar que es planyen entre roques

els *anegats*, que *escombra* l'onatge paorós !

IV

Conclusió

Com és sabut, l'excel·lent versió catalana del poema *Mirèio* de Frederic Mistral, feta per Maria-Antònia Salvà no té parió. Difícilment s'hauria pogut trobar una altra persona que reunís, en millors condicions que ella, els dots de traducció lingüística d'occità a català i d'interpretació del medi humà de Provença i de Mallorca (en antropologia, tradicions, saviesa popular, paisatge, feines del camp i altres maneres d'ésser i de viure). La *Mireia* de na Maria-Antònia Salvà és un dels pocs casos totalment reeixits en què una traducció manté, si no supera, les característiques de l'original.

Tanmateix, la nostra traductora, a l'hora de redactar el Glossari, sofrí una confusió seriosa: 1) d'una banda, deixà d'incloure-hi molts mallorquinismes que, com a tals, haurien estat indispensables per a orientar els lectors no illencs, i, 2) de l'altra, hi incorporà un bon nombre de mots que en rigor no havien de figurar-hi, perquè, ultra propis del parlar pagesívol de les Illes, també eren habitualment emprats en molts indrets $\frac{3}{4}$ si no tots $\frac{3}{4}$ del domini lingüístic català. La raó de la dita confusió no és difícil d'endevinar: na Maria-Antònia no s'adonava que unes vegades els pagesos de Mallorca feien servir un vocabulari que es limitava a Mallorca (i així era correcte de dir-ne «mallorquinismes»), però que altres vegades el vocabulari dels pagesos de tota la llengua catalana era el mateix, de manera que dir-ne «mallorquinismes» hauria estat un abús de llenguatge. I si, per a assegurar-se'n, ella s'hagués fixat en la llengua dels seus amics barcelonins, tampoc no n'hauria tret l'aigua clara, perquè aquests estaven preocupats amb l'afaiçonament de la «llengua literària» (preocupació compartida per ella mateixa) i ben poc sabien (i menys se n'interessaven) de la llengua dels pagesos de qualsevol racó del país. Ja no puc continuar per aquesta via, però és fàcil de comprendre per què en el famós glossari tant hi sobraven mots (de pagesies altres que la de les Illes) com n'hi mancaven (els que haurien hagut de completar els mallorquinismes que la seva autora trobava mots naturals i corrents, com el pa de cada dia). D'ací que l'any 1998 jo clogués un treball sobre el tema, en so d'impaciència, de queixa i de propòsit de tornar-hi.

Sí, a l'espera de tornar-hi. La veritat és, emperò, que no he reprès el tema que em preocupava. Per dues raons que ja sabem, l'una, personal; l'altra, professional. El cas és que avui no em sento còmode per a prosseguir un treball que se m'ha fet vell. Ara es parla molt de canvis generacionals. Si més no, espero i desitjo que el que n'he dit durant anys i el que en dic en aquest modest discurs d'avui estimularan nous estudis i publicacions sobre l'obra de na Maria-Antònia Salvà. I jo, què faré? No és que pensi plegar-me de braços, ni de bon tros. Vivències com la d'avui en aquesta amable universitat m'ajuden i m'estimulen. I si és cert que tots vivim una mena de fi d'etapa, deixeu-me dir que jo el sento com pocs, però d'una faisó que té dues cares: 1) per un costat, si algú enllaça amb tasques de recerca en què jo havia treballat, no deixaré de sentir-me capacitat per a donar-hi la meua humil i discreta opinió (d'ací el títol del meu discurs: «Renovarem els estudis sobre *Mireia*?»).

l 2) per l'altre costat, si em sento atret per noves matèries i nous mètodes (i sí que me'n sentiré) que em temptaran, faré com sempre he fet: pensar-hi, consultar i provar d'aportar-hi, amb humilitat i discreció, els meus primers assaigs que, si més no, ajudin els altres a tirar endavant (però aquestes matèries encara no tenen títol).

Voldria acabar apel·lant a una via positiva, per tal com de vegades em perdo per somniar coses boniques, i és clar que més que els designis han de pesar les realitats. Heus ací una realitat evident: avui, per voluntat vostra, he esdevingut membre de la comunitat universitària de les Illes Balears. Gràcies, moltes gràcies a la senyora Rectora, que per a mi ara representa tot allò que es mou i opera a la casa. Compteu amb mi, us tindrè al corrent. Ara podreu llegir sencer el meu discurs d'avui, però perdoneu-me'n els defectes, que retraten un moment delicat de la meua vida. Espero que vindrà un dia que em tornareu a llegir més aciençat. En fi, tot anirà venint. Adéu-siau tots, Rectora, autoritats, col·legues, estudiants, treballadors; els qui heu vingut en aquesta sala, interessats per la sessió; especialment els qui passàreu, en una època ja molt llunyana, per les meves aules a Barcelona, els qui avui compartiu amb mi congressos, reunions i publicacions, i també els qui heu conegut i tractat la meua esposa Maria, que sempre es recordava tant de Mallorca. Adéu-siau tots.

Notes

1 – Antoni M. Badia i Margarit: 1) «Entorn dels mallorquinismes de *Mirèio* de Frederic Mistral, en la versió de Maria-Antònia Salvà». Dins *Estudis de llengua i literatura en honor de Joan Veny*. Vol. II. A cura de Josep Massot i Muntaner. Barcelona 1998. Universitat de Barcelona / Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Pàg. 341-353. – 2) «De *Mirèio* de Frederic Mistral a *Mireia* de Maria-Antònia Salvà. Divagacions a la cerca d'un mètode». Dins *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes / XLIX* (= «Miscel·lània Joan Veny. 5»). Publicacions de l'Abadia de Montserrat 2004. Pàgs. 89-115.

2 – En realitat, hauria de referir-me a tot l'arxipèlag (Illes Balears i Pitiüses). He tingut relació amb illencs de pertot arreu. No faig, emperò, sinó seguir Maria-Antònia Salvà, que aplica a «mallorquinismes» aquesta accepció més general.

3 – Antoni M. Badia i Margarit: «On es fonen tracte humà i treball professional. Entorn de dues gramàtiques històriques (1951 i 1952)». Dins *Estudis Baleàrics*, vol. 72-73, febrer-setembre de 2002, pàg. 17. Institut d'Estudis Baleàrics. Palma.

4 – Per a la identificació dels exemples, em valdré de les següents referències bibliogràfiques, abreujades tal com les indico a continuació: 1) *DCVB* = *Diccionari Català-Valencià-Balear*, 10 volums, Palma (1930-1962). - 2) *DGLC* = Pompeu Fabra: *Diccionari General de la Llengua Catalana*, Barcelona (1932, 2a ed. 1954). - 3) *DECat* = Joan Coromines: *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana*, 10 volums, Barcelona (1980-2001). - 4) *DIEC* = Institut d'Estudis Catalans: *Diccionari de la Llengua Catalana*, Barcelona / Palma / València (1995; 2a ed. 2007). També, a partir d'aquest moment, i mentre no formi part del text general, la sigla M. A. S. s'ha de llegir «Maria-Antònia Salvà» (i acompanya la definició que la traductora dona dels termes que ella inclou al glossari o simplement m'estalvia de repetir el seu nom en el decurs de la meua exposició).

5 – Una cosa curiosa és que el *DCVB*, que repeteix la mateixa definició d'aquest mot, en recull l'ús a diversos indrets (Pallars, Balaguer, Urgell, la Llitera, Penedès, Camp de Tarragona, Tortosa i País Valencià), però s'ha oblidat d'incloure-hi Mallorca !

6 – Ultra corroborar aquestes definicions i donar per sobreentès que el mot es troba a tot arreu, el *DCVB* hi afegeix una cançó popular mallorquina. «Unes *messes* vaig segar :: devora una jovençana; :: mai la vaig sentir cantar, :: només que sempre va anar :: de puput i mala gana».

7 – Em serà permès d'obrir un epígraf no anunciat, referit als noms de les peces de l'arada que figuren al glossari de *Mireia*, per tal com aquestes paraules posen de manifest la confusió (inconscient?, volguda?, acceptada?) que sofrí la traductora del text mistralià, en compondre la llista d'aquells mots que ella considerava, de bona fe, «propis de la pagesia de Mallorca». Ja ho són, ja, de Mallorca. Però gairebé tots aquests mots també són propis de tota la llengua catalana. Això passa amb *cameta*, *espigó* i *mantí* (per a llurs significats, vegeu el primer dels dos treballs citats a la nota 1, d'acord amb el *DIEC*).

L'única peça que té un nom específic balear és *telera*, ço és: «en l'arada, travessar de fusta o de ferro que subjecta el dental a la cameta i serveix per a graduar l'angle que formen aquestes peces» (*DIEC*). El mot *telera* és característic de Mallorca i de Menorca, mentre que a la resta del domini lingüístic català (àdhuc a Eivissa) s'usa el seu sinònim *tenella* (*DCVB*). Els noms de les altres parts de l'arada (*armella*, *camatimó*, *dental*, *orella*, *rella*, etc.) no figuren al glossari per la senzilla raó que tampoc no apareixen al poema. He insistit en aquest punt perquè es vegi clar el pes que tenia, en Maria-Antònia Salvà, el lèxic de les feines del camp, en el qual no sembla que ella fes matisos geogràfics diferencials, com si, pertot arreu del domini lingüístic, només existís aquesta mena de vocabulari.

8 – Pel que fa al *DIEC*, i d'acord amb l'interès de l'IEC per fer desaparèixer marques geogràfiques de mots de la llengua, no seria rar que hi figurés algun mot altrament no justificat. També hi poden haver estat incorporats alguns mots provinents del manuscrit de la primera versió catalana de *Mirèio* (del qual parlaré més avall, § 4).

9 – Vegeu el llibre citat a la nota 10, pàg. 25 (i publicat el 2004).

10 – Frederic Mistral: *Mireia. Traducció en vers de Maria-Antònia Salvà*. Edició i pròleg de Lluïsa Julià. Barcelona 2004. El text transcrit es troba a la pàg. 26 del pròleg. Vegeu també, de la mateixa autora, «*Mireia* de Maria-Antònia Salvà en la normativització de la llengua literària moderna». Dins *Estudis de Llengua i Literatura Catalanes / XLVII* (= Miscel·lània Joan Veny. 3), pàg. 191- 238.